

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

УДК 379.85

ЛІСОВСЬКИЙ С.А.

Отформатировано:
украинский

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Отформатировано:
украинский

В сучасних умовах в числі принципів факторів, котрі в сукупності визначають економічні, екологічні і соціальні аспекти розвитку країни та взаємодії суспільної і природної компонент на її території є інтеграція до системи світового господарства. Для забезпечення кращих індивідуальних позицій з точки зору переходу до моделі сталого розвитку, кожна окремо взята країна повинна інтегруватися до світової економіки. При цьому важливим є не просто інтеграція, а вирішення завдання зайняти лідируючі позиції, виконавши яке можна стверджувати реальність можливостей переходу зазначеної країни до сталого розвитку.

Отформатировано:
украинский

Отформатировано:
украинский

Особливості сучасного світового розвитку полягають в тому, що, з одного боку, ізоляваність економіки окремої держави призводить до відставання і стагнації, а з іншого – країни з низьким рівнем конкурентоспроможності, виходячи на світову економічну арену, отримують на ній роль постачальника сировини та природоємної продукції початкових стадій переробки або екологічно-шкідливих виробництв, ринку збуту високотехнологічної продукції та власне технологій з розвинених країн і об'єкта нееквівалентного обміну з ними робочою силою. Останні країни все більшою мірою зосереджуються на отриманні економічних, соціальних та екологічних дивідендів від спеціалізації на продукуванні нових технологій, формуванні і оперуванні потоками інформації і фінансів.

Отже, інтеграція до світової економіки має як позитивні, так і негативні сторони. Серед позитивних аспектів, котрі можуть бути реалізованими в процесі входження країни до системи світового господарства, зокрема, називаються: можливість спеціалізації на виробництві товарів та послуг, в яких країна володіє конкурентними перевагами. Це дозволяє їй імпортувати ті види продукції, які країна не виробляє (відмовилась виробляти). Концентрація продукційних потужностей на виробництві обмеженого асортименту продукції дозволяє здійснювати великосерійне виробництво, використовувати ефекти спеціалізації, кооперування, ефект масштабу; отримання доступу до світових ринків капіталів, залучення іноземних фінансових ресурсів у національну економіку. При обмеженості внутрішніх джерел фінансування зовнішні надходження коштів стають основним способом їх поповнення. Іноземне інвестування, як свідчить світова практика, може помітно прискорити економічний розвиток; запозичення нової техніки і технологій. [1, с. 42.]. До позитивних можливостей, які може дати міжнародна економічна інтеграція, зараховують, окрім того: збільшення національного доходу шляхом зростання маси ресурсів, котрі залучаються до міжнародного обігу; підтягування вітчизняного виробництва до світового рівня за рівнем технологічного оснащення [11, с.463.].

Можливість реалізації різних наслідків інтеграції країни до світового господарства безпосередньо залежить від рівня конкурентоспроможності економіки держави.

В міжнародній економічній конкуренції, на нашу думку, криється значна проблема, котра ускладнює можливості переходу людства до сталого розвитку, суть якої полягає в тому, що доти, поки не буде досягнуто взаємного балансу інтересів

економічного розвитку усіх учасників системи світового господарства в контексті одночасного узгодження протиріч у взаємовідносинах суспільства з природою, глобальний перехід людства до такого розвитку є неможливим. Отже, неможливим є і сталий розвиток на регіональному рівні чи на рівні окремих країн.

Ми вважаємо, що в сучасних умовах кращі конкурентні позиції окремої країни в світовому господарстві є фактором, котрий забезпечує додаткові потенційні можливості для її переходу до сталого розвитку. Однак, слід наголосити, що повна реалізація цих можливостей і передумов і реальний сталий розвиток окремої країни все одно можливий лише за умови руху до нього всього людства.

Поки не буде досягнуто розуміння необхідності спільного і єдиного інтересу суспільства в здійсненні кардинальних змін у його взаємозв'язках з природою, поки в боротьбі за короткострокові економічні дивіденди країни, ТНК, союзи країн будуть нехтувати потребами переходу до нових принципів життєдіяльності суспільства в природі, перехід людства до моделі сталого розвитку не можна вважати реальною справою.

На основі цього можна зробити висновок проте, що в сьогodнішніх умовах інтеграція кожної окремої країни до світового господарства є своєрідною кваліфікацією, яка визначить місце, з якого вона зможе почати вирішувати проблеми сталого розвитку. Однак, вищезазначене не зменшує значення міжнародної економічної інтеграції України в контексті забезпечення потреб її сталого розвитку.

Той факт, що Україна змушена практично “з нуля” утверджувати свій статус у світовому господарстві ще більшою мірою посилює важливість закріплення її на міжнародних ринках як умови забезпечення переходу країни до моделі сталого розвитку.

На нашу країну припадає близько 0,28% об'єму світового експорту товарів і послуг та 0,23% - імпорту (Таблиця 1).

Таблиця 1
Обсяги експорту та імпорту по окремим країнам та їх групам, 2000 р.
[4,с.8,16:24.с.2-16]

Світ, групи країн, Україна	Експорт,		Імпорт	
	млн. дол. США	У %до світового	млн. дол. США	у % до світового
Світ	6326525	100,00	6505276	100,00
Країни з розвинутою ринковою економікою	4041970	63,89	4379185	67,32
Країни, що розвиваються	2032086	32,12	1893967	29,11
Країни в Східній Європі, в т.ч.:	252468	3,99	232124	3,57
Країни СНД, в т.ч.:	146450	2,31	85818	1,32
Україна	18060	0,28	15317	0,23

Головними торговельними партнерами України є країни СНД (таблиця 2), на які в 2000 році приходилось 38% її товарного експорту та 57,6% товарного імпорту, в т.ч. на Росію, відповідно 24,1% та 41,7% (від'ємне сальдо – 2309,4 млн. дол. США).

Питання географії зовнішньої торгівлі України є важливими і заслуговують ретельного опрацювання, однак, на сьогodнішній день найбільш принципові проблеми присутності України на міжнародних ринках пов'язані , насамперед, з товарною структурою її зовнішньої торгівлі. (таблиця 3)

Таблиця 2
Зовнішня торгівля України товарами, 2000 р. [18,с.275-279]

Групи країн, країни	Експорт		Імпорт	
	Млн. дол. США	%	Млн. дол. США	%
Всього	14572,5	100,0	13956,0	100,0
Країни СНД, в т. ч.:	4497,5	30,8	8039,9	57,6
Росія	3515,6	24,1	5824,9	41,7
Інші країни світу, в т.ч. :	10075,0	69,2	5916,1	42,4
Європи	4680,2	32,1	4311,5	30,9
Азії	3437,9	23,5	832,0	6,0
Африки	731,5	5,0	136,4	1,0
Америки	1217,5	8,3	581,4	4,1
Австралії і Океанії	45,1	0,3	54,7	0,4

Таблиця 3
Структура зовнішньоторговельного обороту України в 2000 році
(товари, послуги, роботи) [4,С.4-5]

Назва групи	Зовнішньоторговельний оборот в цілому		Експорт		Імпорт	
	Вартість, млн. дол.	Струк- тура, %	Вартість , млн. дол.	Струк- тура, %	Вартість , млн.дол.	Струк- тура, %
Всього товари, послуги, роботи	33376,2	100,0	18059,4	100,0	15316,8	100,0
Мінеральні продукти*	7940,0	23,8	1399,9	7,8	6540,1	42,7
Неблагородні метали та вироби	7148,7	21,4	6468,0	35,8	680,8	4,4
Послуги, роботи	4847,6	14,5	3486,9	19,3	1360,8	8,9
Машини, устаткування, механізми, прилади і апарати, засоби наземного, повітряного та водного транспорту	4489,1	13,4	1859,7	10,3	2629,4	17,2
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	3313,1	9,9	1787,8	9,9	1525,3	10,0
Продукція АПК та харчової промисловості	2285,5	6,8	1377,3	7,6	908,1	5,9
Продукція легкої промисловості	1363,0	4,1	724,3	4,0	638,8	4,2
Різні промислові товари	1134,7	3,4	537,3	3,0	597,4	3,9
Деревина, паперова маса та вироби з неї	854,5	2,6	418,3	2,3	436,2	2,8

*В експорті – руда, цемент, нафтопродукти тощо; в імпорті – газ, нафта тощо/

В структурі імпорту 42,7% (в т.ч.. в структурі товарного імпорту – близько 47%) становлять енергоносії. Саме цим фактором зумовлені борги України перед Росією і Туркменистаном, саме внаслідок значного імпорту енергоносіїв на протязі усіх 90-х років (за винятком 1992) наша держава мала негативне зовнішньоторговельне сальдо. Окрім цього, значна залежність від імпорту

енергоносіїв створює загрозу для національної безпеки та сталого розвитку держави. Так, наприклад, у Франції з часів нафтової кризи 70-х було визначено критичну межу об'єму імпорту енергоносіїв, за якою вартість останнього не повинна перевищувати 5% обсягу ВВП країни. В Україні ж в 90-ті вартість імпорту енергоносіїв становила близько 20% річного об'єму ВВП [9].

Водночас, основу товарного експорту складає продукція природоємних, екологічно-шкідливих, низькотехнологічних галузей. Зокрема, надзвичайно високою є частка продукції чорної металургії. За даними UNCTAD в 1997-98 рр. Україна давала 7,4% світового експорту чавуну, 5,5% – сталі, 3% – труб, 5,3% – залізної руди і концентрату [24]. Стосовно експорту продукції АПК можна зазначити, що в ній досить висока частка припадає на насіння соняшнику – культури, що надзвичайно інтенсивно виснажує ґрунти. Зазначені цифри наочно показують, що Україна виходить на світовий ринок як класичний “сировинний” регіон [19]. Така зовнішньоторговельна спеціалізація диктує відповідні зміни в структурі українського ВВП, зокрема, в структурі промислового виробництва.

На протязі дев'яностих років в ній сталися значні негативні зміни (Таблиця 4), насамперед, збільшилась частка природоємних та ресурсозатратних виробництв.

Таблиця 4
Україна. Зміна галузевої структури
промислового виробництва за період 1990–2000рр. [8, С. 392-397 ;20].

Промисловість, галузі	Вироблено продукції в 1990 р. %	Вироблено продукції в 1999 р., %	Вироблено продукції в 2000 р., %
Вся промисловість	100,0	100,0	100,0
Електроенергетика	3,2	16,3	12,2
Паливна промисловість	7,1	11,2	10,1
Чорна металургія	12,7	23,8	27,4
Хімічна і нафтохімічна	6,1	6,2	5,8
Машинобудування і металообробка	28,5	14,1	13,2
Деревообробна і целюлозно- паперова	2,8	2,2	2,3
Промисловість будівельних матеріалів	3,6	3,1	2,6
Легка промисловість	11,6	1,6	1,6
Харчова промисловість	18,4	15,1	17,4
Решта галузей	6,0	6,4	7,4

В період 1990-2000 рр. частка машинобудування і металообробки зменшилась з 28,5 до 13,2 %; більш, ніж в 7 разів – з 11,6 до 1,6 % – частка легкої промисловості, виробництва якої (за окремими виключеннями) є відносно екологічно-безпечними. Натомість, частка електроенергетики збільшилась з 3,2 до 12,2 %; паливної промисловості – з 7,1 до 10,1; чорної металургії – з 12,7 до 27,8%.

Негативні тенденції в характері участі України в міжнародній торгівлі є причиною загострення екологічних проблем, погіршення еколого-економічних параметрів господарського комплексу країни в порівнянні з іншими країнами світу, збільшення рівня питомої природоємності економіки України.

На виробництво одиниці валового внутрішнього продукту в Україні

витрачається значно більше води, енергії, інших видів природних ресурсів, ніж в середньому в світі (зокрема, на виробництво 1 дол. ВВП в Україні витрачається енергії в 3,45 рази більше середньосвітового показника, електроенергії – майже в 7 разів, при цьому викидається в атмосферу в 3,5 разів більше CO₂, ніж у світі загалом (розраховано за [22,25]). При цьому за рівнем виробництва ВВП в розрахунку на 1 жителя Україна поступається середньосвітовим показникам та показникам багатьох країн світу.

Враховуючи сучасний ступінь глобальної конкуренції на світових ринках слід реально оцінювати позиції на них вітчизняних виробників у багатьох (але не всіх) галузях і підгалузях сучасного високотехнологічного виробництва. Проте і на сьогоднішній день Україна має потенційні можливості по просуванню на міжнародні ринки авіаційної і ракетно-космічної техніки, суднобудування. В цьому плані, як і в цілому для покращення позицій вітчизняної продукції на зарубіжних ринках, слід приділяти значну увагу її стандартизації і сертифікації у відповідності з сучасними нормативами, які, крім усього іншого, є одним із ефективних засобів у боротьбі з просуванням вітчизняної продукції на ринки західних країн. Практика показує, які значні перешкоди доводиться долати українським цілком конкурентоспроможним товарам на шляху до зарубіжних ринків. Зокрема, в 1995 – 99 рр. антидемпінговим розслідуванням було піддано від 28,3% до 35,1 % товарів українського експорту [2, с.8]. Однак, без забезпечення належного рівня конкурентоспроможності вітчизняних виробників товарів і послуг неможливо створення передумов для сталого розвитку країни.

Один з головних факторів покращення позицій України на міжнародних ринках криється в повній реалізації її величезного потенціалу сільськогосподарського виробництва (в тому числі – експортного). Подолавши кризу в сільському господарстві Україна може повернути собі статус одного з найбільших у світі експортерів сільськогосподарської продукції.

Серед показників, які характеризують ступінь інтегрованості різних країн у світову глобальну економіку, принципово важливим є показник обсягів прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які спрямовуються в країну та за її межі [17, с.49]. На сьогоднішній день обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку України є вкрай незначними і зовсім не відповідають потребам країни. На 1.01.2002 року загальний об'єм прямих інвестицій в Україну складав всього 4406,2 млрд. дол. США [20], або 89,7 дол. на кожного мешканця. Це вкрай низька цифра, що ілюструє незначний ступінь інтегрованості України до світової економіки. Для порівняння зазначимо, що коли в 1996 р. обсяг накопичених ПІІ на душу населення в Україні дорівнював 24 дол., то в цей же час у в цілому для країн Східної Європи він становив 281 дол. в т.ч. Чехії – 712, Угорщини – 1307 дол.; для європейських країн СНД – 41 дол., в т.ч. для Росії – 50 дол., Молдови – 38 дол. [10, с.197]

Ступінь глобальної інтеграції відображають і такими показниками, як процентне відношення прямих іноземних інвестицій із країни та в країну до валових основних фондів. В Україні в 2000 році ця цифра становила приблизно 2% (розраховано за [18, с.84,287]). Між тим, в Китаї вже в 1984 р. значення показника сягало 24,5 % [17, с.50].

Інший показник глобальної інтегрованості – процентне співвідношення ПІІ, що надійшли в країну, до ВВП. В Україні в 1998 р. він мав значення близько 4,9 % (розраховано за [18, с.553]), в Польщі цей показник дорівнював 9,3%,

Угорщині – 29,4% (дані за 1996 р., розраховано за [10, с.197;18, с.553]).

Відтак, незаперечним є висновок про важливість залучення до України іноземних інвесторів, чий кошти мають спрямовуватись на інноваційне оновлення та підвищення технологічного рівня української економіки, як чинника забезпечення можливостей сталого розвитку країни.

Принципово важливим напрямком економічної інтеграції України, що може посприяти вирішенню проблем сталого розвитку країни є активізація на міжнародному ринку послуг. Зокрема, слід вказати на необхідність використання можливостей, пов'язаних з розвитком в Україні індустрії туризму. Україна володіє унікальними природними комплексами Українських Карпат та Криму, значний рекреаційний потенціал мають інші регіони. Індустрія туризму, за умови її раціональної організації, є екологічно безпечною і економічно ефективною галуззю, а її розвиток – одним із факторів сталого розвитку держави.

В 1999 році загальне число іноземних туристів склало 656,9 млн. осіб, сума світового експорту туристичних послуг – близько 450 млрд. дол. США, їх частка в світових комерційних послугах досягла третини. Зокрема, у Францію прибуло 73 млн. туристів, США – 48,5 млн., Іспанію – 46,8 млн., а Україну – всього 4,2 млн., обсяг наданих в Україні туристичних послуг склав 3,2 млн. дол. [3, с.18, 24-34]. Найбільша кількість іноземних туристів - 7,4 млн. осіб відвідала нашу країну в 1997 р, а надходження від туризму склали 3,7 млрд. дол. Сума надходжень від одного туриста в середньому в світі становлять близько 700 дол. [21,23]. Отже, збільшивши кількість туристів, корті відвідують Україну, лише на 1 млн., можна отримати суму, що перевищує вартість річного експорту продукції вітчизняної чорної металургії до країн ЄС.

Географічне положення України є іншим важливим чинником, що визначає можливості розширення експорту послуг та використання цього для потреб сталого розвитку. Україна розташована на перехресті транспортних шляхів на маршрутах “Захід-Схід” та ”Північ-Південь”, що об'єктивно надає її території статусу важливої ланки транс'європейських та транс'євразійських вантажоперевезень, особливо у разі реалізації планів прокладання через неї мережі нових транспортних коридорів.

Важливим фактором міжнародної економічної інтеграції України, котрий значною мірою може вплинути на можливості досягнення сталого розвитку держави є участь в міжнародному русі робочої сили. Це питання має декілька аспектів: присутність українських громадян на ринках праці зарубіжних країн; міграція іноземних робітників в Україну; різноманітні опосередковані аспекти розвитку чи захисту внутрішнього ринку робочих місць тощо. На сьогоднішній день Україна виступає у якості країни-експортера робочої сили. Статистичні дані свідчать, що кількість українців, які офіційно працюють за кордоном, приблизно в 10 разів перевищує кількість іноземних громадян, які працюють в Україні. Слід зазначити, що офіційна статистика не враховує тих наших громадян, які влаштовуються на роботу за кордоном нелегально. За окремими підрахунками, реальні масштаби зайнятості громадян України за кордоном становлять від 1 до 3 млн. працеспроможного населення [6, с.635]. За іншими даними ця цифра є вдвічі більшою. Негативним моментом, що може мати серйозні наслідки для подальшого інноваційного розвитку країни є міграція за кордон найбільш кваліфікованих наукових кадрів, висококваліфікованих трудових ресурсів. Дане питання потребує свого вирішення.

Слід вказати, що проблеми участі України у міжнародній торгівлі та міжнародній економічній інтеграції, зумовлені ними проблеми переходу країни до сталого розвитку значною мірою визначаються дією процесів глобалізації.

В умовах глобалізації особливу роль в світовій економіці стали відігравати транснаціональні корпорації, які спричиняють все більш суттєвий вплив на розвиток окремих держав і цілих регіонів світу [16,с.10]. ТНК – це нові “глобальні суб’єкти”, найбільші з яких переважають своїм фінансово-економічним і технологічним потенціалом більшість країн світу. Їх кількість і вплив на ситуацію в світі швидко зростає. Якщо в 1969 році загалом нараховувалося 7 тисяч “глобальних фірм” з штаб-квартирами в 14 найбільших капіталістичних країнах, то в 2000 р. їх кількість зросла до 40 тисяч і нараховувала сотні тисяч філіалів. ТНК виробляють більше третини світової промислової продукції і здійснюють більше третини об’єму світової торгівлі [13, с.28]. Згідно з доповіддю ЮНКТАД, вже на початку 90-х ТНК володіли капіталами в розмірі 2,1 трлн. дол. В ТНК працювало близько 73 млн. чоловік, або біля 10% від загальної кількості зайнятих в обробній промисловості світу [15, с.119 -121]. Новим якісним етапом в розвитку ТНК завдяки дії нових технологій, нових засобів зв’язку і комунікацій, конвергенції окремих частин світу в наш час є виникнення глобальних корпорацій та формування глобальних ринків. Сучасні глобальні корпорації діють на рівні небачених за масштабами глобальних ринків стандартизованих споживчих продуктів [7, с.79], отримуючи за рахунок цього конкурентні переваги над своїми суперниками, які намагаються вийти на міжнародні ринки або бодай втриматися на місцевих ринках власних країн.

Іншим фактором, що визначає правила гри на міжнародних ринках в умовах глобалізації, є діяльність на них значної кількості інших суб’єктів впливу. Це, зокрема, міжнародні організації (СОТ, МВФ, Світовий банк, ФАО, МОП); інституційні інвестори, неурядові організації тощо [5].

Зазначені фактори значно звужують можливості впливу окремих держав на характер участі в світовому поділі праці, розвиток процесів на внутрішніх ринках, та, відповідно, характер економічного, соціального та екологічного розвитку власної країни.

З появою на світових ринках в умовах глобалізації нових суб’єктів активності, в ньому виділяють декілька окремих підсистем (з точки зору участі в управлінні світогосподарськими процесами та впливу на них), в т.ч.:

- сфери міждержавної взаємодії;
- області діяльності ТНК;
- сфери діяльності наддержавних економічних утворень.[14, с.95].

Іншою важливою тенденцією, що визначає можливості інтеграції України до системи світового господарства в контексті перспектив переходу країни до сталого розвитку є процес регіоналізація світової економіки. Він зумовлений тим, що для подібні об’єднання створюють можливості для забезпечення кращих конкурентних позицій на міжнародних ринках, захисту внутрішніх ринків, отримання дивідендів від ефекту створення єдиного крупного економічного простору з єдиними правилами і вільним переміщенням капіталів, технологій, робочої сили тощо. В зв’язку з цим, починаючи з другої половини ХХ групи країн окремих регіонів почали утворювати регіональні організації, укладати регіональні торговельні угоди.

Все це призводить до значного ускладнення загальної системи взаємодії окремих складових елементів, що діють на сучасній геополітичній та гео економічній аренах, синергійний ефект взаємодії яких зумовлює формування декількох типів транснаціональних функціонально-господарських утворень.

Зазначене підтверджує складність здійснення окремими країнами цілеспрямованої політики інтеграції до світового господарства, виходячи з потреб забезпечення сталого розвитку (в межах власної території, та в контексті глобального переходу до даного типу розвитку людства загалом). Повною мірою дане твердження стосується і України. В світлі цього можна зрозуміти всю складність проблем, що стоять перед нашою країною в сфері розробки і практичного здійснення взаємопов'язаних між собою процесів інноваційної технологічної структурної перебудови економіки та відповідних змін у характері міжнародної спеціалізації, як чинників переходу до моделі сталого розвитку.

1.Аніловська Г.Я., Яременко Л.А. Господарська глобалізація та управління зовнішньоекономічною сферою. – Львів: Видавництво ЛКА, 2001. – 234 с.; 2. Грищенко А., Пашков М. Украина на международных рынках: добро пожаловать...// Зеркало недели – 1999, 24 июня. - С.8; 3. Заблоцька Р.О. Світовий ринок послуг. Навчальний посібник. – Київ: ІМВ, 2002. – 268 с.; 4. Загальна характеристика зовнішньої торгівлі України в 2000 році (підсумки, тенденції та перспективи розвитку).-Київ: Міністерство економіки України, 2001. –С.4-5.; 5. Кузнецов В. Что такое глобализация? // Мировая экономика и международные отношения.1998, № 3. – С.14-20; 6.Лапшина І.А. Проблеми та напрями розширення участі України в міжнародному русі робочої сили в контексті вектора інтеграції // Економіка України: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин. Міжвідомчий науковий збірник. Т.20. - Київ: НДІ “Проблеми Людини”, 2000. – С. 633 – 637;7. Левит Т. Глобалізація ринків // Економіка ХХІ століття. – 2002. №3.-С.79 – 93; 8. Лісовський С.А. Проблеми європейської інтеграції України в контексті забезпечення її сталого розвитку // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Випуск ХХІХ, том 2. – Львів –Луцьк : Вежа, 2001. – С. 392-397;9. Лісовський С.А. Еколого-економічні проблеми періоду трансформації економіки України та можливі шляхи їх подолання. Житомир: Соляріс, 1998. – 24 с.; 10. Обзор экономического положения Европы в 1996-1997 годах. – Нью-Йорк и Женева: ООН, 1997. –272 с.;11.Оболенский В.П. Обеспечение экономической безопасности России при ее интеграции в мировое хозяйство //Проблемы глобальной безопасности. Материалы семинаров в рамках научно-исследовательской и информационной программы (ноябрь 1994 – февраль 1995 гг.) – Москва: РАН, 1995. – С. 461 – 478.; 12. Охорона навколишнього середовища та використання природних ресурсів України .- К.: Державний комітет статистики України, 1998.- 232 с.;13.Переход к устойчивому развитию: глобальный и локальный уровни. Зарубежный опыт и проблемы России. - Москва: Изд-во КМК, 2002. – 444 с.; 14.Погорлецкий А.И. Особенности современной мировой экономики и ее основные недостатки// Экономика ХХІ століття, 2000. №9. – С.95–133; 15. Родыгина Н.Ю., Ягант К.В. Глобалізація мирової економіки і транснаціональні корпорації // Економіка ХХІ століття. – 2001. №5. - С.119 – 121; 16. Руденко Л.Г. Основні парадигми розвитку географії в Україні // Проблеми ландшафтного різномайття України: Збірник наукових праць. – Київ, 2000; 17. Соколенко С.І. Глобалізація і економіка України. – К.: Логос, 1999. – 568 с. – Бібліогр.: с. 539 – 556;18. Статистичний щорічник України за 2000рік. – Київ. Держкомстат: Техніка, 2001.-645 с.; 19. Яценко Б.П. Мегатренди світового господарства // Український географічний журнал. – 1998. – №4. С.3-7;20. <http://www.me.gov.ua>.;21. Statistical Yearbook 44 issue. New York: UN, 2000. – 880pp, с.754-761; 22. The Little GREEN Data book 2001/ From the World Development Indicator. – Washington: THE WORLD BANK, 2001. – 240 p.; 23. UNCTAD Handbook of Statistic 2000.- New York and Geneva: UN, 2000. – 350 p.; 24. UNCTAD Handbook of Statistics 2001. - New York and Geneva: UN, 2000. – 352 p.; 25. World Resources 1996-1997/ New York - Oxford: Oxford University Press, 1996.-368 p.; 26. World Resources 2000 – 2001. – Washington: World Resources Institute, 2000. – 390 p.

The modern problems of international economic integration of the transition to sustainable development were considered. From these positions the available problems of Ukrainian foreign trading relations were analysed. The directions of Ukrainian priority activity at the international markets of goods and services

were proposed. The factors, which determine the opportunities of integration to the world economy and sustainable development under conditions of globalisation were investigated.